

1.3 LA LITERATURA HEBREA I LA BÍBLIA

La literatura hebrea

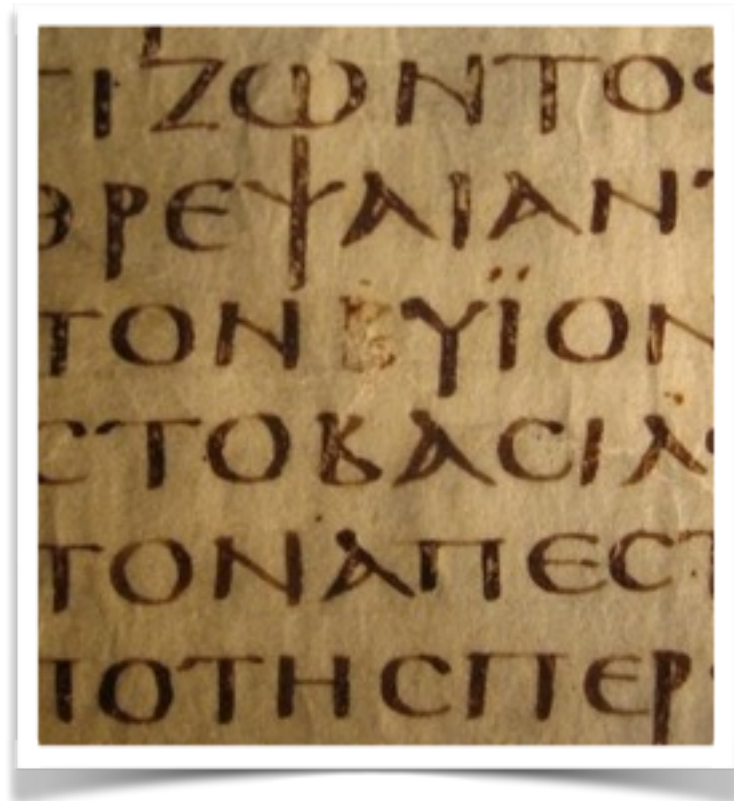
L'Antic Testament (a partir d'ara AT) que és una de les dues parts de la Bíblia constitueix l'obra literària que el poble hebreu coneix amb el nom de Torà (Llei), Nebum (profetes) i Ketubim (escrits). Tot i que és un llibre molt antic està dins la nostra cultura familiar ja que vivim en una societat predominantment religiosa.

A causa de les creences de la gent que procedeixen de la inspiració divina és un gran esforç estudiar-les des d'un punt de vista literari, tal i com fem nosaltres.

La societat occidental està doncs impregnada per l'esperit de l'Antic Testament. Aquest presenta el poble jueu com el protagonista, on els esdeveniments humans estan referits a l'ordenació de Déu tot seguint l'ideal religiós dels autors.

El *Llibre de Job* té un gran valor humà i està considerat com la peça poètica més clàssica de la poesia hebrea. *El Càntic dels Càntics* ofereix la poetització del món pastoril.

Els escrits dels profetes constitueixen allò més original i més remarcable de la poesia hebrea. Els llibres profètics no sols se centren en vaticinis sinó que llancen terribles escrits violents contra el poble pecador. Les poesies d'Isaïes tenen encara en ple segle XXI un estil atrevit, metafòric i expressiu.

Pel que fa a la literatura postbíblica cal dir que continua tenint caràcter religiós i continua inspirant-se en la Bíblia. S'ha d'esmentar els escrits apòcrifs -tenien la intenció de fer-los passar per revelats- que s'atribuïen, normalment, a patriarques, profetes o personatges d'un passat ja llunyà.

Destaquem el llibre dels *Testaments dels dotze patriarques* i el *Llibre dels Jubileus*. En aquest s'exposa fets narrats des de la *Gènesi* amb afegitons de dades curioses de la tradició i texts apocalíptics com el *Martiri d' Isaïes* i l'*Assumpció de Moisès*.

El *Mishnà* (repetició) fou una ordenació sistemàtica dels preceptes hebreus sobre dret, religió, agricultura... Aquesta obra es forma el S. II després de Crist. A partir d'aquest moment la literatura hebrea es crea només a Palestina.

El *Talmud* (ensenyament) és l'obra més grandiosa i monumental de recull de l'activitat intel·lectual hebrea així com l'obra més important després de l'AT. Hi ha dues branques dins d'aquest llibre: la palestina i la babilònica. Fou redactada per savis i doctors. Conté narracions breus, tradicions llegendes judaïques amb elements de folklore.

Hi hagué dos factors que van provocar la dispersió dels jueus: el primer, la caiguda de Jerusalem en poder de l'Imperi Romà i el segon, l'inici de l'expansió de l'Islam sis segles més tard.

Del S. VII fins al IX hi ha constància d'escoles d'escriptors hebreus al nord d'Àfrica així com a l'estat espanyol i a Itàlia. A Al Andalus els

hebreus es deixen influir per la dominació musulmana que vivia llavors el seu esplendor. De la literatura àrab agafen els procediments i els temes, cosa que acabarà renovant la literatura jueva i la ciència. A més a més cal assenyalar el suport que van rebre de les autoritats -com Alfons Xé el Savi-. Açò no va ocórrer en altres països europeus.

Hasday ibn Saprut (915-970) metge del califa Abderrahman III va contribuir al resorgiment del mecenatge de la literatura hebrea i la seua instauració a Espanya.

Ibn Saprut organitzà a Còrdova un centre d'estudis talmúdics. S'hi estudiaren la Bíblia, teologia, filosofia i les ciències que arribaren a un altíssim nivell.

La filosofia hebrea entrà al nostre estat també en contacte amb el pensament àrab. Açò es pot remarcar en la mística, l'actitud religiosa i el curiós neoplatonisme. Des del punt de vista literari, la prosa que es féu era notable en les novel·les curtes. Els jueus eren uns transmissors d'obres índies o àrabs. Això suposà que la literatura oriental arribés via la literatura catalana i castellana a la cultura cristiana de la resta del continent europeu. Es pot observar com el Talmud s'enriqueix amb la inclusió d'elements sànscrits i àrabs.

La *Maqama* àrab (prosa rimada que inclou exempels, apòlegs, breus narracions i anècdotes) s'organitzava a partir d'un fil argumental i central. Aquestes obres influenciaren la prosa hebrea.

Pel que fa a la resta d'Europa no podem afirmar que el llast hebreu tingué la cohesió i l'alt nivell que arribà a aconseguir ací.

La Bíblia

Està formada per dos grans blocs: L'Antic i el Nou Testament. El primer conté quaranta- huit llibres. Comença abans del naixement de Jesús, alguns contenen la història del poble d'Israel. És el llibre sagrat tant pels jueus com per als cristians. L'escriptura s'inicià a les acaballes del segle X aC. Impulsat per David o Salomó que escriviren els llibres més antics. Durant els tres segles posteriors IX, VIII, i VII aC es redactaren els corresponents als patriarques, a l'eixida d'Egipte, als episodis del Sinaí i els discursos profètics. Després del retorn de l'exili de Babilònia (VI aC) es fixa definitivament el contingut, s'ordena i s'organitza l'Antic Testament. Els cinc primers llibres es diuen Pentateuc i són el Torà "la llei" per al judaïsme. Les llengües emprades per redactar aquesta vasta obra foren l'hebreu, l'arameu i el grec. La traducció íntegra al grec s'enllestí el 150 aC, coneguda amb el nom del setanta. Posteriorment sant Jeroni féu la versió llatina a partir de l'hebrea en el segle dC, la qual coneixem amb el nom de la vulgata.

L'AT es divideix en cinc parts. Com ja hem esmentat adés la primera seria el **Pentateuc** formada per Gènesi, Èxode, Levític, Nombres i Deuteronomi;

Llibres històrics: Josué, Jutges, primer i segon llibre de Samuel, primer i segon llibre deis Reis, Esdres i Nehemies, primer i segon llibre dels Macabeus;

Llibres profètics: Isaïes, Jeremies, Ezequiel, Daniel, Lamentacions, Baruc, Osees, Joel, Amós, Abdies, Jonàs, Miquees, Nahum, Habacuc, Sofonies, Ageu, Zacaries, Malaquies,

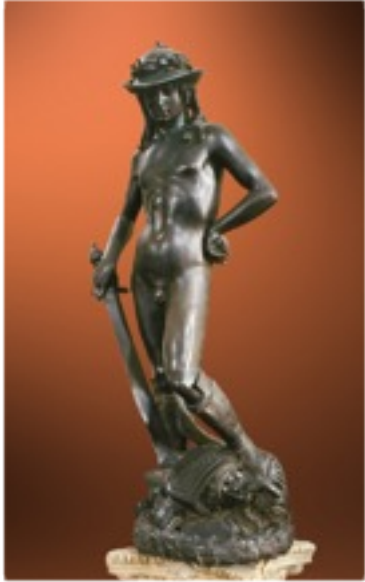
Llibres sapiencials: Pertanyen a un tipus didàctic d'ensenyaments morals breus i lapidaris. Hi apareixen Ester, Saviesa, Job (és una espècie de poema dramàtic el tema del qual és el dolor i l'adversitat de l'home just), Eclesiastes, Rut, Tobit, Judit, Eclesiàstic,

Proverbis i els Llibres poètics: Salms (composicions estinades al culte que són la més alta manifestació de poesia religiosa), Càntic dels Càntics. Aquest s'atribueix l'autoria a Salomó. Desenvolupa sota els amors pastorils una al·legoria.

Pel que fa al *Nou Testament* tenim quatre parts:

Evangelis formats per Evangeli segons Mateu, Evangeli segons Marc, Evangeli segons Lluc, Evangeli segons **Joan**; Apocalipsi; **Lluc:** Fets dels

Apòstols i les **Epístoles**: Cartes de Pau als Romans, primera i segona als Corintis, als Galates, als Efesis, als Filipencs, als Colossencs, primera i segona als Tessalonicencs, primera i segona a Timoteu, a Titus, a Filemó, als Hebreus; carta de Jaume; primera i segona carta de Pere; primera, segona i tercera carta de Joan; carta de Judes. El grec fou la llengua en què es redactà íntegrament el Nou Testament.

TEXT: David i Goliat

“Els filisteus van mobilitzar les seves tropes. Es concentraren prop de Socó de Judà i acamparen entre Socó i Azecà, a Efes-Dammim. També es van mobilitzar Saül i els israelites. Van acampar a la vall de l'Alzina i van prendre posicions enfront dels filisteus. Els filisteus ocupaven una muntanya i els israelites l'altra, i entremig hi havia la vall. De les files dels filisteus va sortir aleshores un desafiador, de més de dos metres i mig d'alçada. Era Goliat, de Gat. Duia un casc de bronze i una cuirassa de malla de bronze que pesava cinquanta quilos. Unes polaines de bronze li protegien les cames, i portava penjada a les espatlles una javelina també de bronze. El pal de la seva llança era com una plegadora de teixidor; la punta de ferro, sola, ja pesava sis quilos. Davant seu hi anava l'escuder.

Goliat es plantava allà al mig i cridava cap a les files d'Israel:

– Per què heu sortit a combatre? Jo sóc filisteu, però vosaltres només sou esclaus de Saül. Trieu-vos un home que baixi a lluitar amb mi! Si ell guanya i em mata, serem els vostres vassalls; però si guanyo jo i el mate, vosaltres sereu vassalls nostres i us haureu de sotmetre.

El filisteu afegia:

– Desafie les tropes d'Israel. Que vinga un dels vostres i lluitarem tots dos!

Quan Saül i tots els israelites sentien aquestes paraules del filisteu, quedaven esbalaïts de por.

David era fill d'un efratita de Betlem de Judà que es deia Jessè i que tenia vuit fills. En temps de Saül, aquest home era un dels notables. Els tres fills grans de Jessè havien anat a la guerra, a les ordres de Saül. Es deien Eliab, el primogènit, Abinadab, el segon, i Ximà, el tercer. David era el més petit. Els tres més grans s'havien allistat amb Saül. David anava i venia, de prop de Saül a Betlem, on pasturava el ramat del seu pare. El filisteu es plantava allà al mig, matí i tarda. Va fer-ho durant quaranta dies. Jessè va dir al seu fill David:

– Pren aquest sac de blat torrat i aquests deu pans, i corre a portar-ho als teus germans, al campament. Aquests deu formatges, porta'ls al comandant. Informa't de com estan els teus germans i torna amb la seva soldada. Saül és amb ells i amb totes les tropes d'Israel, a la vall de l'Alzina, per combatre contra els filisteus.

David es va llevar de bon matí, confià el ramat a algú que el vigilés, va carregar-ho tot i se n'anà, tal com Jessè li havia manat. Quan va arribar al campament, les tropes formaven en ordre de batalla i llançaven el crit de guerra.

Israelites i filisteus estaven arrengherats, un exèrcit enfront de l'altre. David va descarregar el que portava, ho confià al guardià dels bagatges i corregué al camp de batalla a saludar els seus germans. Mentre conversava amb ells, s'avançà des de les files dels filisteus aquell desafiador que es deia Goliat, el filisteu de Gat, i es va posar a fer els discursos de cada dia. David ho va sentir. Tots els israelites, en aparèixer aquell home, van retirar-se esporuguits. Un israelita deia:

– Veieu aquest home que s'avança? Puja a desafiar Israel. Si algú el vencia, el rei el cobriria de riqueses, li donaria la seva pròpia filla i concediria a la seva família grans privilegis a Israel. David va preguntar als homes que eren allà prop d'ell:

– Què dieu que faran al qui venci aquest filisteu i esborri la vergonya d'Israel? Qui és aquest filisteu incircumcís, per a desafiar les tropes del Déu viu? Aquells soldats li van repetir allò mateix que havien dit:

– Això faran al qui el vença.

Eliab, el seu germà gran, en sentir com David parlava amb els soldats, es va enfadar amb ell i li digué:

– Per què has vingut? A qui has deixat aquelles quatre ovelles en el desert? Et conec prou. Ets un pretensió, ple de males intencions. Tu has baixat a presenciar la batalla.

David li va respondre:

– I què he fet, ara? Et parlava i prou!

Es va separar d'ell i, adreçant-se a un altre, li va repetir la mateixa pregunta. Tots li responien igual que els primers.

Però algú que va sentir el que David deia, ho comunicà a Saül, i aquest el va fer cridar. David digué a Saül:

– Que ningú no s'acovardesca per aquest filisteu. Aquest servent teu anirà a lluitar contra ell. Però Saül respongué a David:

– Tu no pots posar-te al davant d'aquest filisteu i lluitar contra ell. Tu encara ets un noi, i ell està avesat a combatre des de jove. David li va explicar:

– El teu servent és pastor del ramat del seu pare. Si ve un lleó o un ós i s'emporta una ovella del ramat, el perseguesc, l'ataque i li prenc la presa de la boca. I si s'abraona contra mi, l'agafo per sota la barra i el mate. El teu servent ha matat lleons i óssos: aquest filisteu incircumcís serà com un d'ells, perquè ha desafiat les tropes del Déu viu! David va dir també:

– El Senyor, que m'ha salvat d'óssos i lleons, també em salvarà d'aquest filisteu.

Aleshores Saül li digué:

– Vés, i que el Senyor sigui amb tu. Saül va vestir David amb la seva pròpia armadura i li posà un casc de bronze i una cuirassa. Sobre l'armadura, David es va cenyir l'espasa. Però quan provà de moure's, no podia, perquè no hi estava avesat. Digué, doncs, a Saül:

– Amb tota aquesta ferramenta a sobre, no podria caminar. No hi estic acostumat.

I es va treure l'armadura. Prengué el seu bastó, va triar cinc palets ben llisos del torrent, se'ls ficà al sarró i, amb la fona a la mà, va avançar cap al filisteu.

El filisteu, precedit del seu escuder, anava acostant-se a David. Llavors, fixant-se en David, el va menysprear: no era més que un xicot de cabell roig i de bona presència. I li va dir:

– ¿Et penses que sóc un gos, que véns amb aquest bastó?

El filisteu es posà a maleir David en nom dels seus déus. Després li digué:

– Vine, que donaré la teva carn als ocellots i als animals feréstecs. David li va respondre:

– Tu véns contra mi amb l'espasa, la llança i la javelina, però jo vinc contra tu en nom del Senyor de l'univers, el Déu de les tropes d'Israel, que tu has insultat. Avui mateix el Senyor et farà caure a les meves mans, et mataré i et tallaré el cap. Avui donaré les despulles de l'exèrcit filisteu als ocellots i als animals feréstecs, i tot el país sabrà que Israel té un Déu. Tots els qui són aquí veuran que el Senyor no dóna la victòria amb l'espasa o amb la llança. El Senyor és l'amo de la guerra i avui us farà caure a les nostres mans. Així que el filisteu s'avançà per enfrontar-se amb David, aquest va sor-tir dels rengles de l'exèrcit i corregué a plantar-li cara. David va ficar la mà al sarró, en tragué una pedra, brandà la fona i va encertar el filisteu al mig del front. La pedra se li va clavar al front i ell caigué de cara a terra. David havia vençut el filisteu i l'havia mort només amb la fona i una pedra, sense empunyar l'espasa. Després va anar d'una correguda fins al filisteu, li tragué l'espasa de la beina i el va rematar tallant-li el cap. En veure mort el més valent dels seus guerrers, els filisteus van emprendre la fugida. Llavors els homes d'Israel

i de Judà llançaren el crit de guerra i es posaren a perseguir-los fins a arribar a Gat i fins a les portes d'Ecron. Per tot el camí de Xaaraim, fins a Gat i fins a Ecron, hi havia cadàvers de filisteus. Els israelites van parar de perseguir els filisteus i van tornar enrere per saquejar el seu campament. David va agafar el cap del filisteu i el portà a Jerusalem; les armes, se les quedà a la seva tenda.”

Pel que fa a la influència de la Bíblia en la literatura posterior hem de remarcar que malgrat el que molta gent creu, sense conèixer el tema, l'Alcorà, el llibre sagrat dels musulmans comparteix moltes grans figures bíbliques. És a dir que hi ha nombroses al·lusions a personatges hebreus i cristians, ara bé no entra en massa detalls sols se centra en tot allò que li serveix per proclamar el missatge corànic. Apareixen Moisès, és un entre els vint-i-cinc profetes (apareix 136 vegades); Noé (33 vegades); Abraham (69), Jesús, el Messies (36), Maria, sa mare, (34) vint-i-cinc de les quals relacionada amb el seu fill.

Ens centrem una mica en aquest personatge femení i us presentem una seqüència de la Sura 19. Ací, en l'Alcorà es relaciona Maria amb la família de Moisès. De totes formes l'Islam creu en la naixença de Jesús de sa mare verge, i per això afirmen que és el profeta de Déu alhora que rebutja qualsevol filiació divina.

“Recorda en l'escriptura Mariam [Maria, mare de Jesús].

Es va apartar de tots els seus, de la família i del seu poble, en un lloc especial, al
llevant d' on surt el sol,

i va posar-hi, per aïllar-s'hi, un ample vel.

Li vam enviar un missatger, el Nostre esperit, L'àngel Gabriel.

Ella el va veure com un home perfecte, bell i fort, atractiu, amb tot l'aspecte de ser un home.

Ella va dir, aviat: “Jo em refugio en Déu, el Misericordiós,

de tu. Perquè tu tinguis por de no agradar a Déu,

prou, suficientment!» La va ranquil·litzar dient: ”Jo només sóc missatger del teu

Senyor, enviat, angel, per a anunciar-te que t'ha fet do

d'un bell fill, jove, fort, pur, perfecte».

Ella hi va objectar:

«Tindrè jo un fill? Però si no m'ha grapejat cap humà, ni m'ha tocat.

ni tinc cap desig, ni sóc cap bagassa!».

Diu [l'àngel Gabriel]:

«Així es farà. El teu Senyor ha afirmat, des de sempre:

"Això és fàcil, per a Mi.

Et vull posar com un signe miraculós, que el vegi la gent i en parli,
com un fet patent, Meu, fet per la Meva misericòrdia.

És assumpte que tinc decidit, des de sempre!"

Va concebre i va portar, en el seu si, el nou infant.”

Posteriorment Alfons X el Savi (1221-1284). Escrigué La Gran i general estoria és un llibre de caràcter històric escrit a partir de 1272 juntament amb els seus col·laboradors de l'Escola de Traductors de Toledo que pretenia ser una extensa història universal en castellà. Aquesta obra historiogràfica va ser un ambiciós projecte alfonsí de compondre una història universal. Per a la seua elaboració, presa com font prioritària els Cànon cronològics d'Eusebio de Cesarea en la versió ampliada de San

Jerónimo, la versió de la qual havia gaudit de gran difusió en l'Edat Mitjana.

Els salms han estat models de poesia en la lírica medieval. Intenta veure quina influència hi ha entre el text bíblic i el poema en portugués que analitzem tot seguit. Recorda que La cantiga d'amigo és un tipus de composició poètica emmarcada en la lírica medieval de la literatura galaicoportuguesa. Data del segle XII i sembla que esdevé una versió literària de la kharja mossàrab. Tot i el seu origen popular va ser recreada per autors cultes dels segles XIII, XIV i XV i recollida en els cancioneros (el Cancioneiro da Ajuda, el Cancioneiro da Biblioteca Vaticana i el Cancioneiro da Biblioteca Nacional da Lisboa). Aquests autors cultes especialitzats en les cantigas d'amigo eren els anomenats segreles, dels quals destaquen Martín Codax, Meendinho, Joan Zorro i Pero Meogo.

Quantas sabedes amar amigo

Quantas sabedes amar amigo treides comig' a lo mar de Vigo. E bannar nos emos nas ondas!

Quantas sabedes amor amado, treides comig' a lo mar levado. E bannar nos emos nas ondas!

Treides comig' a lo mar de Vigo e veeremos lo meu amigo.
E bannar nos emos nas ondas!

Treides comig' a lo mar levado e veeremo' lo meu amado.
E bannar nos emos nas ondas!

Martín Codax

SALM 69 (68) Salva'm, Déu meu; l'aigua m'arriba al coll

Salva'm, Déu meu;

l'aigua m'arriba al coll. M'enfonse en el fangar profund

i no tinc on posar els peus,
em trobe dins les aigües abismals i els remolins se m' enduen.

Estic rendit de tant cridar, em crema la gorja;
els ulls se'm consumeixen d' esperar el meu Déu.

Són més que els cabells del meu cap
els qui m' odien perque sí;
són forts els qui em volen destrossar,
els qui volen fer-me mal sense motiu. ¿M'obligaran a tornar allò que no he pres?

Els salms influeixen també en Bonaventura Carles Aribau, Joaquim Rubió i Ors, Jacint Verdaquer, Miquel Costa i Llobera.

El *Càntic dels càntics* també fou un font d'inspiració poètica. Tant Ell com Ella semblen una al·legoria entre Déu i Crist. Veiem aquest fragment i comparem-lo amb una poesia catalana:

“Ella Jo sóc un narcís de la plana de Saron un lliri de les valls .”

ELL Com un lliri entre els cards és la meva estimada entre les donzelles.

ELLA Com un pomer entre els arbres del bosc és el meu estimat entre els donzells. Glateixo per seure a la seva ombra, el seu fruit m'és dolç al paladar.”

“Colguen les gents ab alegria festes, lloant a Déu, entremesclant deportes, places,
carrers e delitables horts
sien cercats ab recont de grans gestes, e vaja jo los sepulcres cercant, interrogant
ànimes infernades,

e respondran, car no són companyades d'altre que mi en son contínuu plant. (...)

E, si en lo cel Déu me vol allogar,
part veure a Ell, per complir mon delit serà mester que em sia dellai dit
que d'esta mort vos ha plagut plorar, penedint vós com per poca mercè
mor l'ignocent e per amar-vos martre, cell qui lo cos de l'arma vol departre si ferm
cregués que us dolríeu de me. Llir entre cards, vós sabeu e jo sé
que es pot bé fer hom morir per amor: creure de mi que só en tal dolor
no fareu molt que hi doneu plena fe”

